

W

WAAR WOONDE DE
KONINGIN VAN SCHEBA?
OP ZOEK NAAR HAAR PALEIS

SPEUREN
NAAR
SPOREN

Ze kwam met soldaten, paarden en kamelen, bepakt en bezakt met specerijen, goud en edelstenen. Dat de koningin van Scheba bij koning Salomo op bezoek is geweest, zoals de Bijbel beschrijft, erkennen archeologen en historici. Dat haar reis vol glorie was evenzeer. **Maar wáár ze precies vandaan kwam, daar verschillen de meningen al eeuwen over.** Was het Ethiopië? Jemen? Oman misschien?

Boven het glooiende landschap van Oman trilt de lucht van een zinderende woestijnhitte. Bij een wadi, even buiten Salalah –een stad in het zuiden van het langgerekte sultanaat– lessen kamelen hun dorst. De bultige beesten doen het vandaag rustig aan. De zon stuwt het kwik tot net onder de veertig graden en zelfs voor de kamelen is dat gortig. Oman laat zich niet licht per voet door-kruisen; de tocht vereist uiterste kalmt. Gids Mohammed Said Ramdan kan het weten. Hij heeft de reis vaker gemaakt. Zijn hagelwitte gewaad –de traditionele ‘dishdasha’– contrasteert met de droge vlakke achter hem. Terwijl de bruine jongeman de heuvel van Khor Rori beklimt, vertelt hij honderduit over zijn land, de bijzondere historie en –vooral– de bijzondere grond waarop hij nu loopt. Volgens Mohammed is dit stukje Oman namelijk nauw verweven met de illustere vorstin uit Scheba.

Het bestaan van de koningin is in de loop der eeuwen omsluiert geraakt door tal van mythen en legenden. Behalve de informatie die de Bijbel

(1 Koningen 10; 2 Kronieken 9) en de koran over haar leven verstrekken, hebben lokale geschiedschrijvers voortdurend frappante futiliteiten ontsloten. Deels werden deze opgenomen in de canon van cultuur en religie, deels woekerden ze voort als ‘onkruidhistorie’.

GOUDMIJN

‘Hebbeding’ in de al dan niet verdraaide geschiedschrijving blijft de locatie van het paleis van de vorstin. Vorig jaar wijdde de Duitse krant *Der Spiegel* er een groot verhaal aan en begin dit jaar wist het Britse dagblad *The Guardian* te melden dat archeologe Louise Schofield in Noord-Ethiopië de mijn had ontdekt waar de koningin haar goud won. Het leven van de vorstin –reeds drieduizend jaar geleden ontslapen– houdt tot op vandaag theologen, historici en archeologen bezig. Over de exacte plek van haar optrek doen vele theorieën de ronde, beaamt oudtestamenticus Mart Jan Paul, hoogleraar aan de

Evangelische Theologische Faculteit in Leuven. „Zo’n beetje het hele Midden-Oosten claimt het. Oman, Jemen, Egypte, Nubië, Ethiopië: ze willen ‘m allemaal hebben. Natuurlijk, toeristische motieven spelen een rol, maar veel lokale en nationale tradities stoelen op oude verhalen, die soms teruggrijpen tot tweeduizend jaar geleden. Hun verklaringen zijn niet zomaar uit de lucht gegrepen, maar vertellen geen van alle een echt bevredigend verhaal. De precieze locatie van haar paleis blijft onbekend.”

VERWARRING

De oudtestamenticus zegt veel te voelen voor de visie van Kenneth Anderson Kitchen, emeritus-hoogleraar Egyptologie aan de universiteit van Liverpool. Deze professor, die overigens alle talen in het Midden-Oosten beheerst, duidt Scheba in of in de buurt van het huidige Jemen.

Paul: „Vanuit het Hebreeuws ontstaat er enige verwarring, omdat de namen Seba, Saba en Scheba door elkaar worden gebruikt. Onduidelijk is of hier dezelfde plaatsen mee worden bedoeld.” Zo worden in het Oude Testament de plaatsen Saba of Seba verbonden met Tema en Dedan. Volgens Paul duiden deze plekken op locaties in Noord-Arabië.

Dat de landsgrenzen ten tijde van de koningin van Scheba heel anders lagen dan nu, maakt lokalisering van haar pa-

Mart Jan Paul

leis extra gecompliceerd. Volgens Paul is het evenwel het meest waarschijnlijk dat hare majesteit in het huidige Jemen woonde.

Er liep een lange handelsroute van Oman via Jemen en Saudi-Arabië richting Israël, stelt Kitchen. Het traject staat vandaag de dag op de Werelderfgoedlijst van Unesco als de Wierookroute. Paul: „De karavaan trok langs de zee omhoog, omdat de dorre

woestijn weinig overlevingskansen bood. Het is goed mogelijk dat bepaalde specerijen die de koningin van Scheba meenam, niet uit Jemen zelf afkomstig waren, maar uit Oman of zelfs uit India.”

RIJKDOM

Opvallend in dat kader is het volgens Paul dat verschillende specerijen die in de tabernakel werden gebruikt, geen inheemse producten waren. „We weten dat Egypte er allerlei expedities op uitstuurde om die spullen te pakken te krijgen. Salomo deed dat ook. Ik vermoed dat David en Salomo hun rijkdom deels te danken hebben aan landen als Oman en Jemen.”

Eén van de producten die de koningin van Scheba op kamelen naar Salomo vervoerde, was het zogenoemde ‘almugimhout’, vandaag beter bekend als sandelhout. Van dit hout maakte de koning van Israël steun-

„ZO’N BEETJE HET HELE MIDDEN-OOSTEN CLAIMT HET PALEIS VAN SCHEBA”

Pas op: oversteken de kamelen!

Close-up van het Boswellia-blad

pilaren voor de tempel en muziekinstrumenten zoals harpen en luiten. De sandelboom komt veel voor in India. Het is dan ook niet ondenkbaar dat

het kostbare hout per schip naar Oman is getransporteerd en vervolgens via de handelsroute bij de koningin van Scheba is beland.

WIEROOK

Deze lezing wordt gestaaft op de heuvel Khor Rori, ook wel Sumharam genoemd.

Gids Mohammed heeft inmiddels het hoogste punt bereikt. Achter hem spreidt zich de Arabische Zee langs de horizon uit. Langs de heuvel meandert een riviertje dat uitmondt in de zee. „Een natuurlijke haven”, wijst de Omani gids naar

beneden, in het dal. „Ruim achthonderd jaar lang was dit een van de belangrijkste logistieke centra voor de wereldwijde export van wierook. Het geurige goedje kwam hier per kameel aan, maar er lag niet elke dag een schip klaar om het direct te transporteren. Dat deed gemiddeld zo'n twee maanden

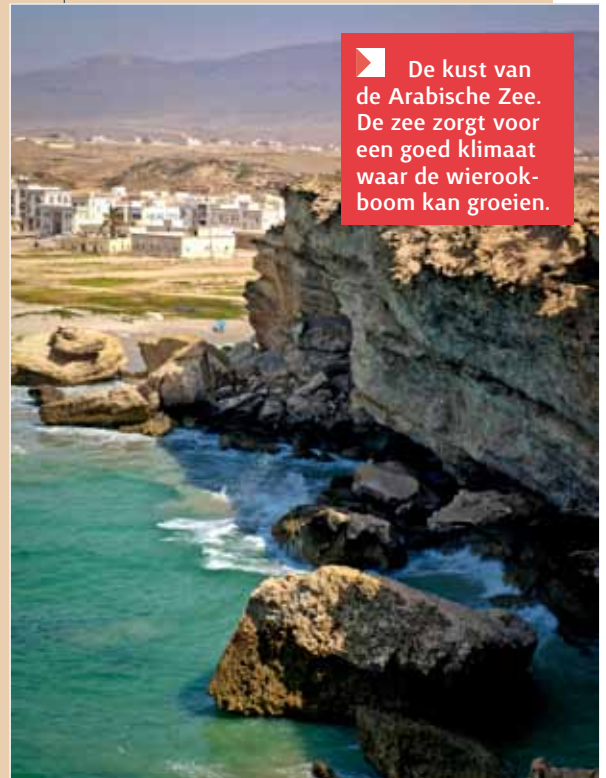
over de heen- en terugreis. De wierook werd bij de haven –inmiddels een onder het zand vandaan

gegraven ruïne– opgeslagen. Op hun terugreis namen de schepen

goud, paarden, hout en specerijen mee.”

Volgens Mohammed kwam de koningin van Scheba regelmatig een kijkje nemen in de haven van Sumharam.

Gewoon om te checken wat er werd ingevoerd en wat er weer uit ging. Het is dan ook aannemelijk dat dit gebied toentertijd onder haar beheer stond, zegt hij. Maar dat haar paleis zich hier bevond, is volgens Mohammed kletsboek. „Sommige

De kust van de Arabische Zee. De zee zorgt voor een goed klimaat waar de wierookboom kan groeien.

Omani geschiedschrijvers menen dat, maar ik geloof er niet in. De meest voor de hand liggende locatie is Jemen.”

SALOMO VOLGENS KORAN

Desondanks voelen de Omani enige verwantschap met de markante vorstin. Ook Salomo speelt in verschillende legendes

een rol, legt Mohammed een uurtje later uit, in de bus naar Salalah. De gids kan soms amper op z'n benen blijven staan. De chauffeur koerst behendig over de stoffige wegen van het binnenland, maar af en toe schudt het busje heftig heen en weer. Bijvoorbeeld als het moet remmen voor een kudde kamelen die in alle kalmte de weg oversteeft.

Mohammed is het wel gewend; hij vertelt rustig door. Sulayman, zoals Salomo in de koran heet, was volgens de gids niet de koning van Israël, maar „een begaafde profeet, een wijs en

„DE MEEST VOOR DE HAND LIGGENDE LOCATIE IS JEMEN”

De ruïne van de haven van Sumharam (Oman). Hier zou de koningin van Scheba regelmatig een kijkje nemen om te zien wat er verhandeld werd.

AFRIKAANSE ROOTS

Onderzoekers zeggen aanwijzingen te hebben dat de in de Bijbel genoemde koningin van Scheba inderdaad uit Afrika kwam. Het genetisch onderzoek is gepubliceerd in The American Journal of Human Genetics.

Onder meer in 1 Koningen 10 wordt geschreven over de koningin van Scheba die op bezoek komt bij koning Salomo en veel kostbaarheden voor hem meeneemt. Zij is onder de indruk van Salomo's wijsheid. Het nu gepubliceerde genetisch onderzoek suggereert dat het DNA van sommige Afrikanen een mix is van DNA dat voorkomt bij Ethiopiërs, Egyptenaren, Israëliërs en Syriërs. De oorsprong van deze overeenkomst zou drieduizend jaar geleden moeten worden gezocht. De wetenschappers erkennen dat er onzekerheden bestaan over de datering.

Bron: RD 22-6-2012

een rijk man. Hij bezat veel land.” In tal van Omani legendes speelt de ziener een rol. Mohammed kent er genoeg. Zo gaat het verhaal dat Sulayman ooit op een vliegend tapijt van Israël naar Oman vloog. De profeet reisde als djinn, wat wil zeggen dat hij een geest bezat die zowel menselijke als dierlijke gestaltes kon aannemen. Eenmaal aangekomen, bouwde hij binnen tien dagen maar liefst 10.000 aflaj. Dat zijn ingenieuze irrigatiesystemen die in de bergen vocht opvangen en dat op een slimme manier naar beneden transporteren. Het systeem is uniek in de wereld en staat ook op de Werelderfgoedlijst van Unesco. De Omani bouwden er jaren aan, maar Sulayman klaarde binnen een paar dagen de klus. De profeet werd later zelfs als grondlegger van het systeem aangewezen.

Sulayman, zo vertelt de gids, was bovendien gezegend met de wonderlijke eigenschap dat hij met dieren kon spreken. Hij had een bijzondere band met hen. Als de profeet ging eten, schoven al z'n dieren aan. Tijdens een aangerichte maaltijd, zo luidt een andere legende, constateerde Sulayman dat er een vogeltje aan de dis ontbrak. Hij maakte zijn verwondering publiek en kreeg spoedig te horen dat het beestje het paleis van de koningin van Scheba had gevonden. Dat was goed nieuws. Al snel kwam de profeet meer over haar te weten. Ze zou een vermogende en slimme vrouw zijn en, net als

De souk in Salalah loopt over van wierook (en parfums).

kon lopen. Maar Sulayman ging haar voor, zonder zijn dishdasha op te tillen. Mohammed, lachend: „Hij liep over het water! Terstond bekeerde de koningin zich tot de islam

en ze trouwde met de profeet.” Sulayman, een groot rijk bezitten. Maar ze had één slechte eigenschap: de koningin van Scheba bad tot een andere god. En daarom stuurde de profeet haar een brief. De boodschap was kort, maar krachtig: Als je je niet tot de islam bekeert, verklaar ik je de oorlog.

Na wat correspondentie heen en weer, nodigde de ziener de koningin uit, omdat hij nog steeds vond dat ze zich moest bekeren tot de islam. Terwijl hare koninklijke hoogheid zich voorbereidde op de verre reis, liet Sulayman in zijn eigen paleis een glazen vloer aanleggen met daaronder een laagje water. Toen het transparante parket gelegd was, kwam de koningin op visite. Sulayman toonde haar de vloer. De vorstin was erg onder de indruk van het kunstzinnige bouwwerk en begon haar jurk op te rollen, zodat ze door het water

en ze trouwde met de profeet.”

VERTROEBELD

Al dit soort verhalen hebben de historie in de loop der tijd best wel vertroebeld, stelt Paul. „De islam is een godsdienst waaronder veel onofficiële informatie ligt. Het is daarom lastig te zeggen hoe belangrijk moslims het eigenlijk vinden dat het paleis van de koningin in Jemen stond of in Oman. Elke lokale islamitische cultuur heeft er z'n eigen opvatting over.” Het blijft daarom gissen naar de precieze plek. Het geslachtsregister in Genesis 10 duidt Scheba als een zoon van Joktan, afkomstig uit het geslacht van Sem, zoon van Noach. Door Jezus wordt de vorstin later 'de koningin van het zuiden' (Mattheüs 12) genoemd. Historici identificeren dat als aan beide zijden van de Rode Zee. Deze streek loopt van het huidige Jemen tot in Ethiopië. De meeste geschiedschrijvers en archeologen duiden –op basis van vondsten en overleveringen– Jemen als grootste kanshebber. Buurland Oman wordt in de officiële Scheba-kronieken niet als woonoord van de koningin genoemd. En dat zelfs Oman buurman Jemen als meest logische locatie aanwijst, geeft deze islamitische staat wel de beste papieren. Verder is het met het paleis van Scheba als met de haven van Sumharam bij de heuvel van Khor Rori. Mohammed, wijzend naar de stoffige brokstukken: „Het grootste gedeelte van deze ruïne ligt nog onder het zand. Wie weet wat we in de toekomst allemaal nog opgraven...”

„WIE WEET WAT WE IN DE TOEKOMST ALLEMAAL NOG OPGRAVEN...”

Achter Mohammed spreidt de Arabische Zee zich uit. In de haven van Sumharam werd de wierook opgeslagen.

- WEET MEER:
- www.visitoman.nl
 - www.tiny.cc/Scheba1
 - www.tiny.cc/Scheba2
 - www.tiny.cc/Scheba3
 - The Queen of Sheba: Treasures from Ancient Yemen, John Simpson (British Museum Press, 2002) .

IN SALOMO'S TIJD WAS WIEROOK EVEN **KOSTBAAR ALS GOUD**

Levendige wierookhandel

Dankzij de strategische haven bij Khor Rori in het zuiden van Oman kent het sultanaat een rijke handelsgeschiedenis. **Een traditie die zo oud is, dat de koningen David en Salomo er al bekend mee waren.** Toen al was wierook exportproduct nummer één.

is Wadi Dawkah, vertelt Kathiri. „Deze regio wordt ook wel ‘The Land of Frankincense’ genoemd en staat helemaal vol met grote, volwassen wierookbomen. In de maanden juni, juli en augustus parelt de hars van de boom naar buiten. Met een beiteltje wordt het geurige spul eraf gehakt.”

De eerste oogstmaand levert de minste kwaliteit, aldus de museumdirecteur. De wierook heeft dan een donkere kleur en geurt het minst. In juli is de wierook al een stuk beter en in augustus baren de Boswellia's het beste wat er op deze aarde aan wierook is.

Vroeger werd na de oogst de wierook in bakken verzameld, waarin het opdroogde. De harde korrels werden vervolgens in manden per kameel naar zee vervoerd. Vandaar ging het per

schip de hele wereld over: via Jemen en de Rode Zee naar Europa, van Muscat naar de Indusvallei in Zuid-Azië en China, en via het Omaanse gouvernement Dhofar naar Afrika.

OUD MEDICIJN

In hoofdlijnen kun je

vier soorten wierook onderscheiden, zegt de museumdirecteur. Zo is er de Al-Hojari, die in de woestijn en bergachtig gebied groeit, de Ashazri, de Annajdi en de Asha'bi.

Kathiri: „Hoe witter de wierook, hoe beter de kwaliteit. De Asha'bi werd vroeger gebruikt als medicijn tegen astma en buikpijn.” Nu nog? Kathiri lacht. „Nee, tegenwoordig beschikken we over moderne ziekenhuizen. Mijn moeder gebruikte het wel. Ze mengde de rook van het spul door het water in onze drinkkan, zodat het water een lekker geurtje kreeg. Ook gebruikte ze het als middel tegen astma, door wierookkorrels een half etmaal in een kan water te leggen. Ze filterde het in een soort doek en gaf het ons te drinken.”

LEVENDIGE HANDEL

Al ten tijde van de regering van de koningen David en Salomo was er in Oman een levendige handel in wierook. Volgens Kathiri was het reukwerk toentertijd minstens zo kostbaar als goud.

Vandaag de dag stromen de souks in steden als Salalah en Muscat over van de wierookwinkels. Voor een euro of twintig gaat de toerist met een kilo reukwerk naar huis.

De harsparels van Boswellia.

Oman is een van de weinige landen ter wereld waar wierook gedijt, vanwege een perfecte combinatie van hoge temperaturen, een goede bodemgesteldheid en vochtige omstandigheden. De wierookboom (Boswellia) groeit in woestijnen,

op het platteland en in valleien, legt Ali Kathiri uit. Hij is directeur van het Museum of Frankincense in Salalah, waar een allegaartje van wierookhistorie zich slordig vermengt met een flinke berg nationale geschiedenis. Maar dat terzijde.

HARSPARELS

Het bekendste wierookgebied van Oman

**TEGENWOORDIG
GA JE AL VOOR
20 EURO MET EEN
KILO REUKWERK
NAAR HUIS**

